

MARKA

**DOĞU MARMARA
KALKINMA AJANSI**

**KORİDOR KENTTEN KUŞAK KENTE: YALOVA
KÖRFEZ GEÇİŞ PROJESİNİN
SOSYAL ETKİLERİ ARAŞTIRMASI:
YALOVA ÖRNEĐİ
- ÖZET -**

Yayın Tarihi: Nisan, 2012
MARKA Yayınları Serisi

KORİDOR KENTTEN KUŞAK KENTE: YALOVA KÖRFEZ GEÇİŞ PROJESİNİN SOSYAL ETKİLERİ ARAŞTIRMASI: YALOVA ÖRNEĞİ

ÖNSÖZ

*“Bir kent içinde kimlerin yaşadığı
bilinmeden düzenlenemez”.*

Kentlerle ilintili çalışmalarda farklı yöntemler üzerinden araştırmalar gerçekleştirilebilir. Ancak Yalova kenti özelinde ele alınan bu çalışmanın yükseldiği zemin insan, kültür ve mekan merkezli bir perspektife karşılık gelmektedir. Diğer bir anlatımla Körfez Geçiş Projesinin sosyal etkilerini ele alan çalışma, görüşülenlerin zihin haritalarını ve geleceğe bakış açılarını sorgulayan ve alandan elde edilen veriler üzerinden şekillenen tespit ve öneriler raporudur.

Kentlerin birbirleri ile yarıştığı, güç ve rant aracı olarak görüldüğü ve kenti bir işletme gibi örgütlemeye çalışan perspektifler çoğunlukla kent kimliklerini ve kentsel imgeleri tahrip edebilen ve kentin içeriklerini farklılaştıran yaklaşımlar olarak bilinmektedir. Böyle bir bakış açısı ve yaklaşımdan ziyade bu raporun esas amacı Yalova kentinin gelecek vizyonunun şekillenmesine, kentin gelişim senaryolarına ve kent ortak aklının oluşumuna destek sağlamaktır.

Kuşkusuz bu raporun ortaya çıkmasında kendileriyle görüşme yaptığımız kent sakinleri ve destekleyiciler haklı bir teşekkürün temsilcisidirler. Başta Yalova Valisi Sayın Esengül Civelek’in çalışmaya sağladığı destek ve harcadığı mesai her türlü tanımlamanın ötesindedir. Raporun koordinatörlüğünü üstlenen ve Yalova’ya ilişkin tecrübelerini her daim benimle paylaşan Doğu Marka Kalkınma Ajansı Genel Sekreteri Sayın Erkan Ayan’ın hakkı bende saklı. Doğu Marmara Kalkınma Ajansı Yalova İrtibat Ofisinden Uzman Murat Özkan’a ayrıca teşekkür etmek istiyorum. Raporun Türkiye’nin sosyal gelişimine sağlayacağı olası katkılar temel mutluluk kaynağıdır. Çalışmadaki maddi hataların sorumluluğu rapor yazarına aittir.

Doç.Dr. Suat KOLUKIRIK
Isparta/Kocaeli

GİRİŞ

“Toplumsal maliyetler kadar toplumsal faydalar anlatılırsa planlamalar başarılı olabilecektir”.

Küreselleşme olarak adlandırılan yeni zaman dilimi sonuçları itibariyle kentleri, mekanları ve insan davranışlarını derinden etkilemekte ve dönüştürmektedir. Aydınlanma dönemi ve sanayileşme aşamasını yaşamış toplumların bugünün dünyasında görece **sanayi ve çevre** ilişkisini belli bir zemine yerleştirdiği görülmekte, buna karşın gelişmekte olan ülkelerde ise sanayileşmenin fiziki ve sosyal etkilerinin hala tartışma konusu yapıldığı bilinmektedir. Ekonomik, sosyal ve kültürel olarak belirli bir düzeye ve dengeli büyümeye sahip olmanın yanı sıra sabite yakın nüfus hareketliliği içinde yaşanan kentlerin sahip olduğu doğal, kültürel ve mimari değerlerinde kolaylıkla benimsenmesine yol açabilmektedir.

Ülkemiz açısından değerlendirildiğinde ise son iki yüzyılı aşkın bir süredir toplumsal, son yüzyıl itibariyle ise mekansal bir değişim sürecinde olduğumuz söylenebilir. Osmanlı döneminde batılılaşma olarak tanımlanan ve Cumhuriyet Türkiye’sinde çağdaşlaşma olarak devam eden çabalar, teknik ve kültürel boyutlarıyla etkilerini her geçen gün artırmaya devam etmektedir. Cumhuriyet sonrası dönem itibariyle bazı kentlerimizin idari, ticari ve sanayi kentleri olarak ayrımlaştığı görülmektedir. İdari merkez olarak Ankara’nın sanayi kentleri olarak Eskişehir, Bursa, Zonguldak vd. ile ticari kentler sınıflamasında İzmir ve İstanbul sayılabilir. Ancak 1950’li yıllar sonrası artan iç göç talepleri ve beraberinde 1980 sonrası yaşanan hızlı kentleşme süreçleri ülkemizde önemli nüfus hareketliliklerine ve beraberinde bir takım fiziki ve sosyal problemlerin yaşanmasına yol açmış bulunmaktadır.

Kentlere yığılan yeni nüfus beraberinde konut, istihdam ve yeni kamu yatırımlarını gerekli kılmış ve çarpık kentleşme olarak tanımladığımız yapılar ile karşı karşıya kalınmıştır. Kentlerin sağlıksız ve disiplinsiz gelişimi kent yönetimleri için ciddi zorluklar üretirken, bu zorluklar gerçekte bugünün Türkiye’sinin ekonomik, sosyal ve politik gelgitlerinin de kaynağını oluşturmuştur.

Kentlerin bir rant alanına dönüşmesi yanında kentlerde yaşanan **kimliksizleşme ve yozlaşma** kentleşme ve sanayileşme dengesinin kurulamadığı yapıların temel karakteristiği olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda gelişmiş ve sanayileşmiş toplumlarda fiziki değişikliklerin ve çevrenin yol açtığı etkiler önemli fakat ikincil konular olarak gündemde yer alırken, gelişmekte olan toplumlarda ekonomik güç ve sanayi alanlarındaki işlevsellik birincil ve ana konular olarak belirginleşmiştir. Diğer bir ifadeyle gelişmekte olan ülkeler noktasında günümüz dünyasının artan değişme talepleri karşısında alışlageldik her türlü yapı ve unsur söz konusu taleplerin merkezi haline gelmektedir.

Yalova kenti özelinde Körfez Geçiş Projesinin sosyal etkilerini ele alan bu çalışma gerçekte kentleşme, sanayileşme ve mekânsallaşma ilişkisi üzerine kurgulanmış bir çalışmaya karşılık gelmektedir. Çalışmanın önemi kendisini fiziki yapılaşma ve insan ilişkileri üzerinden ilerlemesine borçlu bulunmaktadır. Nitekim kent dokusunda muhtemelen önemli değişimleri kaçınılmaz kılacak Körfez Geçiş Projesi insan, kültür ve mekan ilişkilerini yeniden kurgulanmasına yol açacak karakterdedir.

Kentteki her sosyal sınıfın kendi perspektifinden Köprü Geçiş Projesini değerlendirdiği ve yorumladığı görülmektedir. Örneğin kentin yoksul ve dezavantajlı grubu olarak tanımlayabileceğimiz Romanlarla yapılan görüşmelerde Romanların projeye ilişkin yok denecek kadar az bilgi sahibi

olmaları önemli bir göstergedir. Zira kentte yaşayan Romanlar için birincil öncelik kendi mahallelerindeki kentsel dönüşümün nasıl olacağı ve gelecekle ilgili kaygıdır.

Benzer biçimde diğer bir farklılık projenin doğrudan etkilediği ve verimli tarım arazilerinin bulunduğu yerleşimlerde projeye karşı eleştiriler yoğun ve sert olarak yapılırken, şehir merkezine yakın yerleşimlerde yapılan eleştiriler koruyucu bir karakter taşımakta ve yumuşak bir iletişim dili kullanılarak ifade edilmektedir.

Kent merkezindeki görüşülenlerin projeye karşı koruyucu ve sınırlayıcı bir algı üretmeleri kendi bakış açılarından anlamlıdır. Kurulması muhtemel organize sanayi bölgelerinin Kocaeli tarafına kaymasını ve Çiftlikköy'ün sınır olarak belirlenmesini isteyen görüşülenler bir bakıma alışageldik yaşam pratiklerinin değişmesini istemeyenlerdir. Benzer biçimde Subaşı beldesinde görüşülenlerin manzaramıza ve doğamıza karışılmasını beklentisi bulunmaktadır.

Görüşülenler arasında Körfez Geçiş Projesiyle ön plana çıkan en önemli konu ekonomik ranttır. Projenin rant üretmesi bir boyutuyla normal ve arzulanan bir beklenti iken, tarım arazilerinin geleceği ve çevre kirliliği konusunda derin endişelerin bulunması ifadeler arasındaki temel çelişkiyi ortaya koymaktadır.

Genel bir bakış açısıyla kentte projeye karşı ortak bir yaklaşımdan ziyade bireysel ve bölgesel tutumların sergilendiği görülmektedir. Bu durum gerçekte kent kimliği ve aidiyete ilişkin temel bir problem olarak da okunabilir. Zira günümüz itibarıyla Yalova kenti; ne turizm, ne, sağlık, ne eğitim ne tarım ne de sanayi kenti olabilmiştir ve bu sektörler arasında konjonktürel olarak gidip gelen bir kent görüntüsü çizmektedir.

Yalova kentinin ülkenin temel ekonomik gidişatı ve sanayileşme çabalarından etkilenmeden ilerleyemeyecek olması farklı bir gerçeklik olarak karşımızda dururken, kente ilişkin projelerinin kentin desteğiyle ilerletilmesi daha başarılı uygulamaların şekillenmesine katkı sağlayacaktır. Bu anlamda projenin eleştirilen yönlerinin yeniden gözden geçirilerek **aidiyet ve sahiplik** aracılığı ile devam ettirilmesi daha verimli sonuçlar ortaya koyabilecektir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

İnsan geçmiş, şimdi ve gelecekle ilişki kuran sistemin aktörü olduğuna göre yaşadığı çevre değişince ihtiyaçlarını karşılamak üzere geliştirdiği örgütlenme şekillerini de değiştirmektedir. Kente ve kentte yaşayan insana ilişkin davranış kalıplarının bilinmesi beraberinde kent yöneticilerine ve kentle ilgili projelere zemin hazırlamada temel yardımcıdır. Yalova gibi deniz kültürü ve kara kültürleri ve kimliklerinin bir arada yaşadığı kentte, insan davranışlarının farklılaştıkları ya da birleştikleri hususlar bu çerçevede önemli bir ayrıç ve uzmanlık gerektiren özelliklerdir. Diğer bir ifadeyle deniz ve kara kültürü içinde yetişmiş insan davranışının birbirinden farklı olabileceği göz önüne alınmalıdır.

Yalova kentinin önemli özelliklerinden biri farklı kültür ve kimliklerin iç içe yaşaması ve kent yaşamına her grubun katılabilmesidir. Bu nedenle kentin yeniden kurgusunda kültürel zenginliğe uygun politikalar benimsenmesinde iki değişkenin bir arada düşünülmesi önemli bir yaklaşımdır. Bunlar insanların değer sistemleri ve içinde buldukları sosyal yapıdır. Zira bir kentte yaşayan insanların neye inandıkları, ne yedikleri, ne sevdikleri ve amaçlarına ulaşmak için ne şekilde bir araya geleceklerinin bilinmesine ihtiyaç vardır. Bu özellikler bilinmeden kente ilişkin ortaya konan fiziki ve sosyal değişimler arzu edilmeyen sonuçların ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilecektir.

Görüşülenlerin ifadelerinde yer alan her türlü eleştiriye karşın kentin değişen dünya ve ülke konjonktürü içerisinde **kendisine yer bulma çabaları**, kentin çevresinde olanları hissettiğinin bir göstergesidir. Ayrıca kentin sahip olduğu tüm alt ve üst yapı unsurlarının geleceği şekillendirmede sorumluluk sahibi olduğu açıktır. Kent sivil toplum örgütlerinin kamu kurumları ile olan ilişkileri ve ortak akıl oluşturma koşulları sürecin temel belirleyicisi olacak konumdadır. Sürdürülebilir çevre, sürdürülebilir ekonomi ve sürdürülebilir işbirlikleri kentin hayal etme ve bu hayale hazır olmasına bağlıdır. Kent kendi içinde rekabet ettikçe değil, paylaştıkça ve işbirliği yaptıkça büyüyüp gelişecektir.

Görüşülenlerin kentle ilgili tutumları yanında değişimi isteyen ve değişimin farkında olanların heyecanı ve gelecekle ilgili öngörülerini oldukça kıymetlidir. Kentin il olduktan sonra bir çekim ve cazibe merkezi haline gelmeye başladığını düşünen görüşülenler artan göç oranı ve sanayileşme çabalarını kaçınılmaz bir değişim olarak görmektedirler. Değişimi isteyen bu grup kente sonradan gelen, ekonomik büyüme iyidir ve yatırım fırsatları değerlendirilmelidir diyenlerden oluşmaktadır.

Genel bir yaklaşımla kendisini yerli ve gerçek Yalovalı gören görüşülenler ise kentin mekansal sınırlarının büyümesini istemeyenlerden oluşmaktadır. Bu görüşülenler kentin turizm ve eğitim kenti olmasını isteyenlerdir. Yalova siyasetini ve kentle ilgili düşünceleri de yerli ve yabancı olmak üzerinden yürütülen bu algı beslemektedir. Nitekim görüşülenlere göre dışardan gelen adaylar kente ilişkin daha cesur karar alabilen ve yatırımcıların önünü açan bir karakterde iken yerli siyasetçiler daha koruyucu bir politika izlemektedirler.

Kenti koruma çabalarına karşın kentin karakteristiğinin değişmekte olduğu da aşikardır. Yeşil, tatil beldesi algısı yanında sanayisi ve ulaşım koridoru olma konumuyla farklı bir Yalova kendisini hissettirmektedir. Kent coğrafyasının sahip olduğu ormanlık alanlar ve doğal çevre zenginliğiyle birlikte fırsatlar ve tehditleri birarada yaşayan kentin geleceği bir anlamda kendi kaderine bağlı bulunmaktadır.

Gerçekte kent ve kentte yaşayanlar için en büyük sorun olası göç dalgası olarak görünmekle birlikte köprü geçiş ücreti ve sosyal donatı alanlarının cazibesinin hangi seviyede olacağı tartışılabilir bir konudur. Göç kaygısı karşısında ise insanları bir yere bağlı olarak düşünmek yerine insanları yaşamları boyunca yeryüzünde belli güzergahlar üzerinde hareket ediyorlar diye düşünmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

Göçün kontrol edilememesi durumunda göçmenlerin katlanmak zorunda oldukları fiziki, toplumsal, ahlaki ve ekonomik güçlükler çatışma üretmeye devam edebilecektir. Kent yapılaşmasının kontrol edilememesi durumunda **kentin yeni göç bölgeleri problem yuvasına dönme tehlikesi taşıyabilir**. Zira etnik özellikler, diller, kimlikler ve bölgesel özellikler kendilerine **kapalı devre yaşam alanları** üretebilir. Bu nedenle bir yerin planlanması yalnızca sokak, park ve balkon mesafesinin belirlenmesinden ibaret değil, beraberinde kültürel özelliklerin de bilinmesini zorunlu kılmaktadır. Kentin yoğunlaşan değil, yayılan bir çeper içerisinde yeni yaşam alanları üretmesinde kültürel özellikler göz önüne alınmalıdır.

Kent sakinleriyle yapılan görüşmelerde ortaya çıkan hususlar yeniden değerlendirildiğinde aşağıdaki sorun alanlarının üzerine düşünmek kaçınılmaz olmaktadır:

- Görüşülenler arasında **kent bilincinin** oluşmadığı ve hala kasabada yaşadıkları düşüncesinde olmaları önemli bir sorundur.
- Kente özgü davranış kalıplarının sunulamaması kente yeni gelenler açısından karmaşaya yol açmış ve kent çeperinde **farklı kimlik mekanları** oluşmuştur.
- Kentin **turizm alışkanlığı** mevsimsel olarak şekillenmekte ve gerekli turizm hizmeti vermek ve marka il olma noktasında sorunlar görülmektedir. Termal turizm; kentin en rekabet edebilir taraflarındandır. Beraberinde farklı projelendirmelerle kentin gelişimine katkı sağlanabilir ve doğa turizminden yararlanılabilir.
- Görüşülenler arasındaki **toprak rantı beklentisi** en zayıf yönlerden biridir. Zira elde edilen kamulaştırma bedellerinin tekrar kentte yatırıma döndürülmesi yerine başka civar il ve ilçelerin tercih edildiği görülmektedir. Dahası arazi sahiplerinin rant beklentileri olumlu yatırımların önünü tıkayan bir hale dönüşme tehdidi altındadır.
- Denetimli bir **yapılaşma** ile deniz ve kara ilişkisi yönlendirilip doğal çevre ve tarihin korunması gerçekleştirilebilir görünmektedir. Halkın deprem konusundaki bilinçlenme durumu yeterli düzeyde olmakla birlikte yeni yapılaşmanın rant için değiştirilebilir olduğu dikkate alınmalıdır.
- Görüşülenlerin yeni **sanayi yatırımları** ve projeler karşısında muhalif kalmış olması hem projelerin yeteri kadar ulaştırılmamış olması hem de koruyucu bir perspektife sahip olmalarının bir sonucudur.
- İstihdam sağlama kabiliyetine sahip **çiçekçilik sektörü ve tarım** üreticiliğinin daha verimli hale getirilmesi hususunda sektör yöneticileriyle yeniden değerlendirmeler yararlı olacaktır.
- Kentin sosyal açıdan gelişimine destek verecek istihdam alanları ve işsizlik sorunu karşısında aşırı korumacı yaklaşımların eleştirisine ve **Yal-ço kavramının** yeniden kurgulanmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

- Kentin hangi sektörler üzerinde yürüyeceği tartışmaları bir tarafa bilim, tarım, turizm ve sanayi kenti olarak karmaşık yapısı devam edecek görünmektedir. Bu nedenle il içindeki sektörler arası rekabet kent açısından daha yararlı olabilecek görünmektedir. **Kentin esnek modellenmesi kent için daha faydalı görünmektedir.**

Son söz olarak, bir kentin yapılanmasında tüm nesnelere birbirine bağlıdır. Hiçbiri bir birinden ayrı varlıklar olamazlar. Bir toplulukta varolan çeşitli gruplarla nasıl ilişki kurulacağı düşünülmesi gereken bir konudur. Dahası kente ilişkin çözüm üretmek kentte yaşayan her sosyal kesim ve grubu bilmeyi gerektirir. Kentte yaşayan insan gruplarının ilişkiler ve değerler sisteminin bilinmesi bu noktada kıymetlidir. Kültürel örgütlenme sağlanamazsa yetersiz bilgi kaynakları kamu vicdanını rahatsız etmeye devam edecektir: